

75 jaar Bevrijding

Als je 13 bent wil je vooral stoer doen

Dit is het elfde deel van de serie waarin Zeeuwse ooggetuigen verhalen over hun leven tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vandaag vertelt Co Filius (1928) uit Oost-Souburg: „Haal jij de niet ontplofte fosforbommen uit de grond, vroeg de baas van de tuinderij, anders dan trapt het paard er straks op. Dat deed ik, als jonge knul.”

JAN VAN DAMME

Ononderscheidingen op de revers van Co Filius, van boven af aan met de klok mee: Veteranen-speld; Franse onderscheiding voor het maken van het monument voor generaal Deslaurens in Vlissingen; medaille voor actieve dienst in het Nederlandse leger in het buitenland; Engels regiment-embleem als dank voor het ontwerpen van het monument bij IJzendijke; Canadese onderscheiding ook voor het monument bij IJzendijke.

PASPOORT

Co (Jacobus) Filius werd 5 oktober 1928 geboren in Arnhem. Hij was het vierde kind. Na hem volgden nog twee broers. Vader Filius was boerenarbeider. Hij stapte over naar scheepswerf de Schelde om meer te verdienen. Tijdens de crisis zat hij zeven jaar zonder werk. Het was zo armoedig thuis dat Co veel en langdurig last had van kinderziektes als mazelen, rode hond en de bof. Na de oorlog werd Co bouwvakker. Zijn vader had voor hem al een ketelpak van De Schelde klaarliggen, maar dat trok hem niet. In 1948 kwam hij op voor militaire dienst, in 1949 werd hij uitgezonden naar Indonesië. Daar maakte hij deel uit van de stoottroepen en kwam bij de Stafwacht terecht, een elitegroep binnen het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL). In 1952 keerde hij terug en werd weer bouwvakker. Na veertig jaar in de bouw ging hij op 58-jarige leeftijd in de VUT. Hij zat 24 jaar in het bestuur van de Bouwbond van Souburg.

In 1957 trouwde hij met Nel (Neeltje) Westerbeeke. Ze kregen twee kinderen: Ronald en Judith.

Co Filius beleefde de oorlog in West-Souburg.

FOTO'S DIRK-JAN GJELTEMA

Hij staat in de achtertuin van zijn woning in Oost-Souburg. Baret stevig op het hoofd, onderscheidingen

op de revers. Oud-stoottrooper van top tot teen: „Mijn vrouw zegt altijd dat je kunt zien van wie de vrouw is overleden. Aan de vouw in de broek, aan de staat van het jasje. Bij mij zit dat met Nel wel goed. Ik heb in mijn leven als bouwvakker 26 bazen gehad. En maar één vrouw.”

Voor Co Filius begon de oorlog op zaterdag 26 augustus 1939. Hij was nog geen elf jaar. Die dag zou in Souburg het nieuwe gemeentehuis worden geopend, het gebouw waarin nu Omroep Zeeland is gevestigd. Met zijn medeleerlingen van de Marnixschool had hij liedjes geleerd. Als cadeau voor de ambtenaren hadden ze inktpotten bij zich: „Die hebben ze nooit gekregen. Precies op die dag werd de voor-mobilisatie afgekondigd. Alle feestelijkheden werden afgelast. Drie dagen later volgde de algemene mobilisatie en werd onze school op West-Souburg gevorderd voor Nederlandse militairen. Vanwege het vliegveld dat vlakbij lag. Wij kregen daarna les in een boerenschuur, een winkel of de consistorie. Dat is de hele oorlog zo gebleven. Ik heb nooit meer een echte school vanbinnen gezien, althans niet als leerling.”

Op 10 mei 1940 kwamen de Fransen. Co weet zeker dat hij hun generaal Deslaurens heeft gezien. In zijn gastlessen op scholen vertelt hij hoe hij met vrienden bloemen plukte uit de tuinen en die in de voorbijrijdende wagens van de Fransen gooide. Op 13 mei moest het gezin tijdelijk evacueren naar Nieuwland, waar ze bij een zus van moeder Filius terechtkonden. Bij de Sloedam probeerden de Franse troepen stand te houden. Co: „Vanaf een binnendijk stonden we naar het brandende Middelburg te

kijken. Opeens kwamen er Duitsers aan, ze sprongen uit hun auto en vroegen de weg aan mijn vader. Hij verstond hen niet en zei niets. Daarom gaven ze hem een klap voor zijn kop en reden weg. ‘Zeg maar niets tegen je moeder’, zei mijn vader. Dat heb ik inderdaad nooit gedaan.”

Hij vervolgt: „Ik heb tijdens de oorlog één keer gehuild. Dat was op 17 mei, toen onze Franse vrienden zich gewonnen moesten geven. Een Fransman legde een arm op mijn schouder, ik kon niet verstaan wat hij zei.” Die laatste dag sneuvelde generaal Deslaurens. In zijn latere leven kreeg de Souburger als bouwvakker nog volop met de Fransman te maken. In 1995 ijverde Co voor de plaatsing van een monument voor de gevallen dorpelingen en geallieerden in Souburg. Het lukte hem geld in te zamelen door mensen voor vijf gulden per letter een naam te laten adopteren. Met hulp van vrijwilligers ontwierp hij het Souburgse oorlogsmonument.

Zijn faam als ontwerper verspreidde zich snel door de provincie. Hij werd vervolgens gevraagd voor het tekenen van herdenkingstekens bij IJzendijke en in Hansweert. Op zijn initiatief kwam er aan de Prins Hendrikweg in Vlissingen een door hem ontworpen en in 2001 onthuld monument voor generaal Deslaurens.

En er is nog een monument dat hem aan het hart gaat. In het HZ-hogeschoolgebouw tegenover het muurtje en de plaquette voor Deslaurens werd in 2005 een herdenkingskruis onthuld voor de tijdens een bombardement omgekomen Harry Traast. Hij was 17 jaar. De Souburgse veteraan herinnert zich het voorval: „In de Laagte in Vlissingen, de weilanden vlakbij de Marinehaven, gingen wij bij de Duitsers kolen stelen. Een groep Vlissingse jongens, onder wie Harry Traast, deed dat ook. Op zondagavond 15 augustus 1943 werd dat terrein zwaar getroffen door geallieerde bommen. Eenenveertig burgers kwamen om. Ook Harry Traast. Zijn vader heeft wekenlang naar hem gezocht

▲ Insigne dat Co Filius in 1944 kreeg van een Schotse militair.

in de bomtrechters, maar nooit iets van hem teruggevonden.”

Of hij trots is op zijn monumenten? Co: „Ik heb zelden of nooit emoties. Dat komt door mijn oorlogsjeugd, denk ik. Ik heb dodelijke slachtoffers gezien, daar kan ik gewoon over vertellen. Als je dertien jaar bent in de oorlog wil je vooral stoer doen.” Hij heeft het over een altijd ‘optimistisch karakter’: „Een maand geleden is mijn fiets gestolen bij de Jumbo. Om 8 uur ’s morgens, ik had ’m niet op slot gezet. Voor het eerst in mijn leven heb ik nu een nieuwe fiets. Ik spring erop alsof ik 25 ben.”

Stoer, geen emoties... Hij denkt even na en wijst naar de groene schutting in de tuin. „Wij hebben geen kleinkinderen. Maar we hadden wel buurjongen Danny. Vorig jaar kwam hij om bij een auto-ongeluk, hij was 21. Toen hij klein was droeg ik hem op mijn schouder. Hij was eigenlijk onze kleinzoon. Hij heeft die schutting gebouwd. Daar heb ik wel gevoelens bij, dat is nu gewoon een monument.” Uit zijn mappen diept hij een foto op van een groep jongeren, vrienden van Danny, posierend voor de schutting.

Het vliegveld van Souburg werd tijdens de oorlog vaak gebombardeerd. Co werkte er in de omgeving op een tuinderij. Bij luchtalarm schuilde hij achter de zandzakken die rond het afweerschut waren opgestapeld. Tijdens een luchtaanval werden er fosforbommen afgeworpen. Een aantal kwam in de zachte tuinaarde terecht en ontplofte niet. „Haal jij ze eruit, vroeg mijn baas, anders dan trapt het paard er straks op. Dat deed ik, als jonge knul. Een Duitse soldaat heeft me geholpen.” Het gezin Filius bleef ondanks het gevaar in Souburg wonen. ‘Waar moeten we naar toe?’, vroeg vader. En ook: ‘Voor onweer ben ik veel benauwder’. Nadat in de herfst van 1944 Walcheren onder water kwam te staan, verhuisden ze alsnog naar een boerenschuur bij Nieuwland. Daar kwamen de Schotten als bevrijders. „Ik ben meegetrokken. Op de Nieuwlandse dijk heb ik voor één van hen een schuttersputje gegraven. Als dank kreeg ik het embleem dat op zijn baret zat. Dat beschouw ik als mijn eerste militaire onderscheiding.”

Na de oorlog ging Co aan de slag als bouwvakker. Er moest veel puin worden geruimd. „Met nog twee andere jongens, die bij dezelfde baas werkten, kreeg ik in 1948 een oproep voor militaire dienst. We vroegen vrijstelling, er was immers veel werk. De andere twee jongens kregen bericht dat ze niet hoefden te gaan. Hun ouders zaten met onze baas op het zangkoor. Dat maakte verschil. Mijn verzoek bleef ‘in behandeling’. Nu, 75 jaar later, wacht ik nog steeds op een besluit over mijn vrijstelling.”

Co Filius werd in 1949 als stoottroeper uitgezonden naar Indonesië. „Daarvan heb ik nooit spijt gehad. In Indië ben ik gevormd. Ik heb er leren schrijven. Later kocht ik een schrift van twaalf cent waarin ik moeilijke woorden en zinnen opschreef. Dat schrijven is een hobby geworden.”

Zo gezien

Brandweervrijwilliger wordt een semiprof

Verdwijnt door een uitspraak van het Europese Hof de vrijwillige brandweer? Ook zonder het vonnis van de Europese rechter zijn er redenen genoeg om het systeem van de brandweer in Nederland tegen het licht te houden.

THEO GIELE

W ordt de Belg Rudy Matzak voor de brandweer wat Jean-Marc Bosman voor het professionele voetbal is? In 1995 won Bosman, toen prof bij RFC Liège, zijn zaak bij het Europese Hof van Justitie. De rechter bepaalde dat een voetbalclub na afloop van een contract geen transfergeld mocht vragen. Dankzij het Bosmanarrest zijn voetballers na het uitdienen van hun contract vrij om te gaan.

Matzak stapte tien jaar geleden naar de rechter. Hij was vrijwilliger bij de brandweer in Nijvel, maar dat was allesbehalve vrijblijvend. Hij had bereikbaarheidsdiensten en moest binnen 8 minuten op de kazerne kunnen zijn. Voor zo’n dienst kreeg hij geen vergoeding. Hoefde ook niet, vond de brandweer, want hij is geen werknemer, maar vrijwilliger.

De Belgische rechter vroeg advies aan het Europese hof. Matzak kreeg vorig jaar gelijk. Volgens het Hof moet hij wel degelijk als een werknemer worden gezien, want hij wordt wel betaald bij inzet en doet dan zijn werk onder leiding van een ander. En als andere werknemers heeft hij dus ook recht op een vergoeding voor een bereikbaarheidsdienst.

Het arrest heeft niet alleen gevolgen voor Rudy Matzak en de stad Nijvel. In veel landen zijn bij de brandweer vrijwilligers in de meerderheid. Ook in Zeeland, waar negen op de tien brandweer-

mensen vrijwilliger zijn. Op de website geeft de Veiligheidsregio Zeeland (VRZ) aan dat een vrijwillig brandweerman zijn heel wat minder vrijblijvend is dan het draaien van een bardienst in het dorpshuis. „De brandweervrijwilligers hebben in het dagelijks leven een andere baan en zijn op afroep beschikbaar. Zij krijgen dezelfde opleiding als de beroepsbrandweer en ontvangen een vergoeding voor hun inzet en tijd.” Nederland was al bezig om de

dere moment de bestrijding van brand en rampen frustreert omdat een brandweerman uit Nijvel onterecht geen vergoeding voor zijn wachtdienst kreeg. Er mag van Europese regelgeving worden afgeweken als hiervoor een ‘objectieve rechtvaardiging’ kan worden aangetoond. Dat moet voor de korte termijn niet zo moeilijk zijn.

Maar ook zonder veranderende wetten en uitspraken van het Hof is er voor de lange termijn alle aanleiding om de rol van de vrijwillige brandweer tegen het licht te houden. Ook in Zeeland is het een groot probleem om overdag overal voldoende vrijwilligers op de been te brengen. Tot nu toe is de oplossing gevonden in nieuwe techniek. Een moderne brandweerauto die bij uitruk met minder mensen op pad gaat, slimme ‘piepers’ die sneller een andere brandweerpost alarmeren als de dichtstbijzijnde niet op tijd kan uitrukken. Maar er is een grens aan wat techniek kan oplossen.

Het Instituut voor de Fysieke Veiligheid vergeleek een paar jaar geleden de brandweezorg in verschillende Europese landen. In Zweden hebben ‘vrijwilligers’ een soort nulurencontract met vaste vergoeding. Ze worden ingeroosterd zodat inzet verzekerd is. Anderzijds hoeft de baas van de ‘vrijwilliger’ niet te vrezen dat zijn werknemer op elk moment kan worden opgeroepen. Om in voetbaltermen te spreken: De Zweden hebben van de topamateur met een vergoeding, een semiprof met een echt salaris gemaakt.

Vrijwilligers bij de brandweer zijn in de meerderheid

rechtspositie van brandweervrijwilligers te herzien vanwege veranderend ambtenarenrecht. De uitspraak van het Europese Hof maakt dit nog dwingender. Het Veiligheidsberaad en het ministerie van Justitie en Veiligheid zijn tot de conclusie gekomen dat het huidige stelsel niet houdbaar is. Naar goed gebruik zoekt een commissie naar een oplossing.

Brandweervrijwilligers zijn onmisbaar. Verandering van hun rechtspositie moet daarom uiterst zorgvuldig gebeuren, benadrukte VRZ-voorzitter Jan Lonink deze week terecht. Het is ondenkbaar dat ‘Brussel’ van het ene op het an-

Het voordeel van PZC Omdat je het verdient!

30% KORTING

€72,50
€49,95*

Classical Christmas

Beleef een sfeervol kerstconcert met een unieke hoofdrol voor pianist Jan Vayne

Geniet van een onvergetelijk kerstconcert met het beroemde Bach Choir & Orchestra of the Netherlands samen met pianist Jan Vayne.

Concertdata							
za 7 dec	Janskerk	Utrecht	15.00	zo 15 dec	Eusebiuskerk	Arnhem	15.00
di 10 dec	Dominicanenkerk	Zwolle	19.30	di 17 dec	Catharinakerk	Eindhoven	19.30
wo 11 dec	Jh. Bosch Artcenter	Den Bosch	19.30	do 19 dec	Concertgebouw**	Amsterdam	19.30
do 12 dec	Martinikerk	Groningen	19.30	za 21 dec	Janskerk	Utrecht	19.30
za 14 dec	Laurenskerk	Rotterdam	19.30	ma 23 dec	Grote Kerk	Apeldoorn	19.30
				di 24 dec	Concertgebouw**	Amsterdam	14.15

Bestel nu tickets met kortingscode ADKERST

*Exclusief €6,95 servicekosten per bestelling. **Concertgebouw Amsterdam €5,- toeslag per Rang 1 ticket inclusief gereserveerde plaats, ontvangst en pauze drankje, selecteer online zelf jouw stoelen.

Bestel tickets op pzc.nl/kerstconcert

